

Sovon-Nieuws 3

30e jaargang
september 2017

In dit nummer o.a.:

- BMP 2016: goed jaar voor veel soorten
- Het lachen is de Lachstern vergaan
- Watervogels tellen met Maarten Hotting in polder Katwoude
- In de klei Wender Bil: vogelonderzoek per paplepel
- Evaluatie veldwerk Vogelatlas en wanneer komt dat boek?

Ben jij er
ook weer bij?
Landelijke Dag
2 december
in De Reehorst

Veren gelaten of niet: Rode Lijst op komst

Sovon-Nieuws

Nieuwsbrief van Sovon Vogelonderzoek Nederland over vogeltellingen, de vereniging en andere zaken betreffende vogels in Nederland.

Redactie

John van Betteray, Fred Hustings, Loes van den Bremer & Albert de Jong. Fotoredactie Harvey van Diek. Overname van artikelen of illustraties alleen in overleg.

Lidmaatschap

Contributie: € 17,50; (oud)waarnemers, leden van Vogelwerkgroepen en jongeren betalen € 14,50. Sovon-leden ontvangen viermaal per jaar Sovon-Nieuws en korting op Sovon-uitgaven en het abonnement op Limosa (pluslidmaatschap € 34,50).

Zie voor lid worden en diverse tarieven www.sovon.nl/lidmaatschap.

Bestuur

Voorzitter Roelof ten Doesschate

Secretaris Susan Kaak

Penningmeester Dennis Meeuwissen

Overige bestuursleden Jaap van Gent, Lilian van den Aarsen, Ben van Os en Marcel Visser

E-mail: bestuur@sovon.nl

Bureau

Kantoor Sovon te Natuurplaza,
Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen.
Tel: 024 - 7 410 410

E-mail: info@sovon.nl

Homepage: www.sovon.nl

IBAN: NL37 TRIO 0391 2031 85

IBAN: NL57 RABO 0105 1170 56

Ledenraad

Kijk op sovon.nl/ledenraad voor de vertegenwoordiger(s) vanuit uw district.

E-mail: ledenraad@sovon.nl

Directeur

Theo Verstrael

Communicatie Carolyne Vermanen

Monitoring en Inventarisaties Rob Vogel

Onderzoek en Advies Julia Stahl

Doelstelling

Sovon Vogelonderzoek Nederland volgt de veranderingen in aantallen en verspreiding van alle in ons land in het wild voorkomende vogels. Signalerend onderzoek (monitoring) en veld- en bureaustudies dragen bij aan het verklaren van de gesignaleerde ontwikkelingen. Onze drijfveer is het toegankelijk maken van kennis en informatie voor natuurbeheer, natuurbeleid en natuurbescherming. Daarbij zorgen we voor goede borging van onze kwaliteit, onafhankelijkheid en objectiviteit.

Sovon coördineert, stimuleert en ondersteunt systematisch veldonderzoek door vrijwilligers. De meetnetten voor broedvogels en watervogels zijn onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring, uitgevoerd i.s.m. CBS en provincies en gefinancierd door het Ministerie van EZ en Rijkswaterstaat.

Lay-out: van Groot tot Klein

Druk: Veldhuis Media BV

Sovon-Nieuws wordt gedrukt op FSC-papier.

ISSN 1383-0635.

Foto boven:

Theo Verstrael (Harvey van Diek)

Foto's omslag:

Lachstern, Berkel en Rodenrijs (ZH),

29 aug 2014, Hans Overduin

Wender Bil (Rob Buitter)

De melding van een geslaagd broedgeval van de Steppenkiekendief in Oost-Groningen dit voorjaar was zo spectaculair dat zelfs het NOS Journaal er melding van maakte. Minstens zo indrukwekkend is het dat de Werkgroep Grauwe Kiekendief dit broedgeval én wekenlang geheim wist te houden én goed wist te beschermen; knap werk.

De twee broedparen Visarend in de Biesbosch kregen dit jaar samen zes jongen. Daar komen ook de nodige jonge Zeearenden bij, want het aantal broedparen van deze majestueuze rover bedraagt inmiddels bijna tien. In opmerkelijk veel heidegebieden bleven dit voorjaar wekenlang Slangenarenden hangen. Zo zou de conclusie zich kunnen opdringen dat het best goed gaat met roofvogels in Nederland. Hoewel... de Blauwe Kiekendief is een zorgenkindje, de Sperwer heeft in veel bosgebieden een veer moeten laten, Torenvalken zijn in veel regio's dun gezaaid, enzovoort.

Ten tijde van het bericht over de Steppekiekendienven werd in de media ook aandacht besteed aan een alarmerend artikel van drie gelouterde Amerikaanse ecologen over de achteruitgang van de wereldwijde biodiversiteit. Op basis van IUCN Rode Lijsten van gewervelde dieren concludeerden zij dat de achteruitgang van soorten onverminderd doorgaat. Aantallen dalen, verspreidingsgebieden krimpen snel in. Zij stelden dat een uitsterfgolf aanstaande is die, in geologische tijd gemeten, eenzelfde effect zou kunnen krijgen als de meteorietinslag die het uitsterven van de dinosauriërs inluide. Dit keer is menselijk handelen de belangrijkste oorzaak. De enige structurele oplossing moet komen uit een minder snelle groei, liefst daling, van de wereldbevolking; om veel redenen geen gemakkelijk te realiseren perspectief. Komend najaar verschijnt de Nederlandse Rode Lijst van vogels. Deze lijst is een graadmeter en heeft geen invloed op de wettelijke bescherming. Dat kan bij de vogels ook niet want alle van nature in Nederland voorkomende vogelsoorten zijn wettelijk beschermd, wat betekent dat een duurzame instandhouding gewaarborgd moet zijn. Zo'n lijst heeft wel een grote publiciteits- en informatiewaarde omdat ze volgens een gestandaardiseerde methodiek in kaart brengt hoe een soortgroep ervoor staat. Naast een momentopname over de 'gezondheid' van een soortgroep is een Rode Lijst ook een middel om een vergelijking tussen landen in tijd en ruimte mogelijk te maken, en zo een beeld te creëren over de staat van de globale biodiversiteit.

Het ministerie van EZ gaf Sovon opdracht om een nieuwe Rode Lijst voor vogels voor te bereiden, gebruikmakend van actuele atlas- en meetnetgegevens. Alleen dankzij uw inspanningen kunnen we zo'n lijst opstellen! Zo'n zwart beeld als voornoemd artikel schetst, zal die nieuwe Nederlandse lijst niet te zien geven. Dat er echter soorten op staan waarvan we tot voor kort nauwelijks konden denken dat ze ooit als bedreigd vermeld zouden worden, zoveel is wel zeker. Het tegenovergestelde komt gelukkig ook voor. Wie had rond de eeuwwisseling kunnen denken dat de Nachtzwaluw weer terug zou kunnen komen op het niveau van 1950 en dus niet meer terugkomt op de nieuwe Rode Lijst?

Het broeden in Nederland van steeds meer soorten roofvogels is fascinerend en een teken dat er ook positieve ontwikkelingen in de natuur zijn. Maar het geeft nog geen goed beeld van de ontwikkelingen in de Nederlandse vogelwereld als geheel. Dat beeld schetst de nieuwe Rode Lijst straks wel, dankzij u!

● *Theo Verstrael*

Agenda 2017

Oktober

- (1) tijd om uw broedvogelinventarisaties in autocluster in te voeren
- (14) watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling
- (21) slaapplaatstelling Grote Zilverreiger, Aalscholver, steekproeftelling Wadden, ganzen- en zwanentelling Wadden

November

- (11) Slaapplaatstelling ganzen- en zwanen
- (18) watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling
- (25) integrale Waddentelling

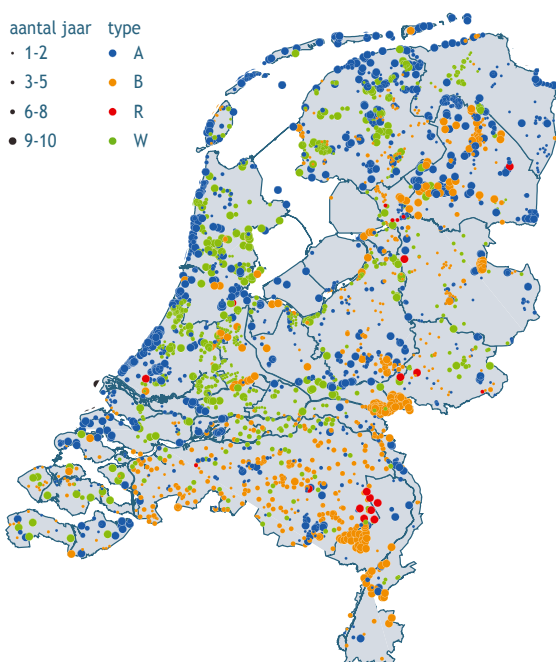
December

- (2) Landelijke Dag in de Reehorst, Ede
- (15-1 jan.) PTT-telling
- (16) watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling, slaapplaatstelling Grote Zilverreiger
- (23) steekproeftelling Wadden, ganzen- en zwanentelling Wadden

BMP 2016: een zoet jaar voor veel broedvogels

Dankzij een historisch zachte winter én prima omstandigheden voor veel Afrika-gangers deden onze broedvogels het over het algemeen goed in 2016. In veel habitats namen beduidend meer soorten toe dan af; weide- en akkerland deden echter niet mee.

In de meeste regio's wordt voldoende geteld om een goed beeld van de broedvogelstand te krijgen, maar in Flevoland, Midden- en Oost-Overijssel, de Achterhoek en Zuid-Limburg is dringend behoefte aan meer telgebieden.

Figuur 1. BMP-proefvlakken in 2016. Blauw = Alle soorten (A), oranje = Bijzondere soorten (B), rood = Roofvogels (R) en groen = Weide/akker vogels (W). Hoe groter de stip, hoe meer teljaren in 2007-2016.

Deelname

De nieuwe indexen zijn gebaseerd op 2109 proefvlakken die in 2016 zijn onderzocht. Ze zijn verdeeld over BMP-A (958), B (558), W (575) en R (18) (zie figuur 1 & 2). Het totaal ligt ruim 7% boven het gemiddelde over 2011-15: een prima resultaat dus. In het westen des lands is het tellen van Alle soorten en Weide/akker vogels populair, terwijl onderdeel Bijzondere soorten vooral beoosten de lijn Bergen op Zoom-Groningen hoge ogen gooit. Het BMP is traditioneel sterk in regio's als Drenthe, Noord- en Zuid-Holland en Friesland. Veel van de op de kaart zichtbare regionale clusters zijn te danken aan werkgroepen en individuen met een bijzondere affiniteit voor het BMP. Een voorbeeld is Vogelwerkgroep Nederweert in Noord-Limburg onder de bezielende leiding van Vrijwilliger van het Jaar (2016) Thijs Loven.

Voor het berekenen van de indexen van een aantal stadsvogels wordt ook gebruik gemaakt van de MUS-tellingen, terwijl voor een achttal akker- en weidevogels tevens informatie uit het MAS is meegenomen.

Enkele door het BMP matig gedekte regio's zoals Groningen en Flevoland hebben een MAS-meetnet, waarmee de min of meer algemene soorten van agrarisch gebied goed gevolgd worden. Met name in Flevoland zijn meer BMP-tellingen in natuurgebieden echter dringend gewenst. De grootste gaten in de broedvogelmonitoring zitten voorts in Midden- en Oost-Overijssel, de Achterhoek en Zuid-Limburg. In deze regio's zijn echt meer BMP-tellers nodig om de kwaliteit van de monitoring op peil te houden. Heb je tips hoe we hier tellers kunnen werven, of zie je kansen om met je vogelwerkgroep wat meer aan BMP te doen? Laat het ons weten! We komen graag langs om er met jou of jullie over te praten.

De samenwerking van professionele provinciale meetnetten, natuurbeheerders en het zeer gewaardeerde telwerk van enkele dui-

Vuurgoudhaan had zijn hoogste stand sinds 1990. Noardburgum Fr, 22 november 2013.

Foto: Marcel van Kammen

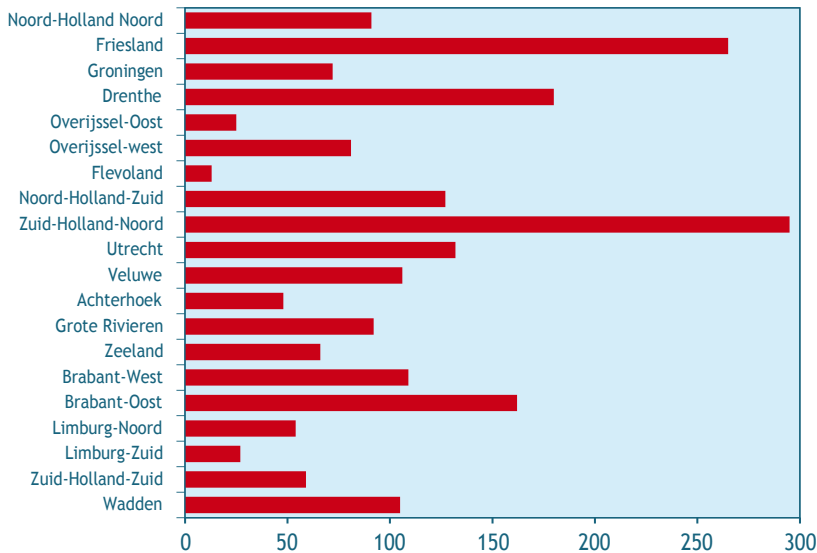
zenden vrijwilligers blijft een sterk punt van het BMP. Een goed voorbeeld is Utrecht, waar een toenemend aantal vrijwilligers actief is in natuurgebieden en gemengd agrarisch gebied, terwijl de provincie in 2016 werk maakte van monitoring van weidevogels. Beide componenten zijn onmisbaar om de monitoring hier op peil te houden!

Nieuw in 2016 was de mogelijkheid om broedvogeltellingen in het veld middels Avimap in te voeren op tablet of smartphone. Dit gebeurde in enkele honderden proefvlakken. Dank voor de complimenten en de vele nuttige tips die we van deze eerste generatie Avimap-app gebruikers mochten ontvangen!

Het weer voor en tijdens broedseizoen

De winter van 2015/16 was een van de zachtste van de laatste 300 jaar. Alleen het noordoosten had kort te kampen met ijs en sneeuw. Het tweede deel van de winter was wel bovengemiddeld nat. Maart en april kenden lage temperaturen en geregeld fikse buien, maar in mei en juni overheerste zonnig voorjaarsweer.

Prettig voor veel Afrikagangers waren de voor het tweede opeenvolgende jaar tamelijk hoge neerslagcijfers in de Sahel.

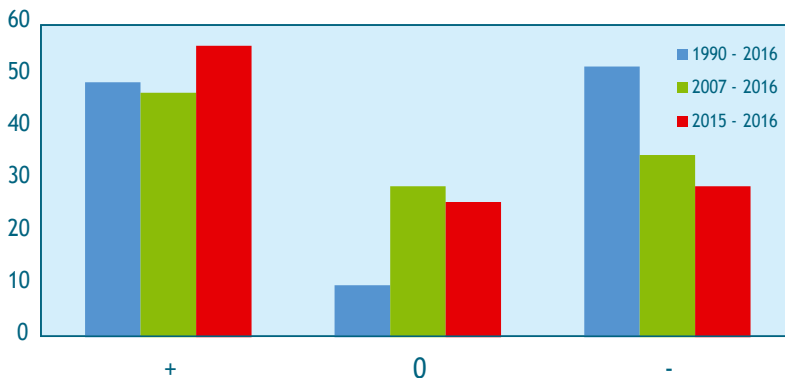
Figuur 2. Aantal in 2016 getelde BMP-proefvlakken per district.

Een goed jaar!

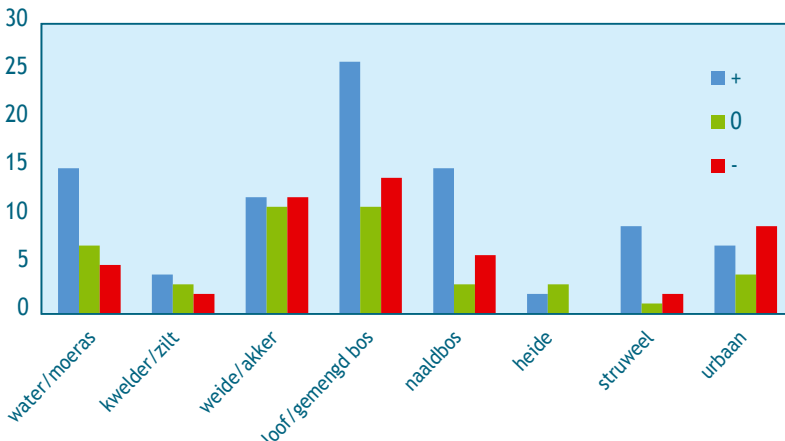
Een megazachte winter én een vrij natte Sahel: dat belooft een goed broedseizoen voor veel soorten. Die belofte is aardig uitgekomen: ruim de helft van de 111 gevolgde soorten scoorde beter dan in 2015. Bij 23% was het verschil gering en 26% deed het slechter dan in het voorafgaande jaar. Bezien over een periode van tien jaar, en ten opzichte van het vorige seizoen, nemen meer soorten toe dan af. Nemen we de 27

jaren van 1990 tot en met 2016 in ogenschouw, dan houden toename en afname elkaar ongeveer in evenwicht (figuur 3).

Vergeleken met een jaar eerder zijn in het gros van de habitats meer soorten toe- dan afgenomen (figuur 4). Een beeld dat we ook zien als we wat langer terugkijken, over de laatste tien jaar en vanaf 1990, met loof- en gemengd bos als positieve uitschieter. In akker- en weidegebieden hielden toe-

Figuur 3. Trend van 111 broedvogelsoorten in 1990-2016, 2007-2016 en 2015-2016. + = toename, 0 = stabiel, - = afname. Op de y-as het aantal vogelsoorten.

Figuur 4. Trend 2016 ten opzichte van 2015 van de met het BMP gevolgde broedvogels per habitat. + = toename, 0 = stabiel & - = afname. Op de y-as het aantal vogelsoorten.

afname elkaar ten opzichte van 2015 in evenwicht. Over de afgelopen tien jaar en sinds 1990 namen in deze habitat meer soorten af dan toe. Opvallend in de vergelijking 2015-2016 is voorts de wat sterkere afname van soorten van urbaan gebied terwijl hier, bezien over de laatste tien jaren, juist een toename overheerst.

Hieronder worden enkele soorten besproken die ten opzichte van 2015 afnamen, gelijk bleven of toenamen.

Afname 29 soorten

De grootste afname ten opzichte van 2015 noteren we bij de Kwartel, maar een daling van 43% is voor deze invasieve soort niet uitzonderlijk. Ook bij de Fluiter zijn schommelingen eerder regel dan uitzondering, maar een afname van 30% in één seizoen is wel fors! Toch lag de index sinds 1990 in 11 jaren nog lager. Een dieptepunt viel wel te noteren voor de Zomertortel, met 23% afname in één jaar en de laagste indexwaarde ooit. Als de afname in dit tempo doorzet moeten we serieus rekening gaan houden met het verdwijnen van de Zomertortel als broedvogel uit ons land.

Relatief veel karakteristieke soorten van landelijk gebied deden het slechter dan in 2015, waaronder Ringmus en Kievit, ieder met ruim 10% afname. De index van de Kievit (52; het jaar 1990 is op 100 gesteld) evenaart de laagste score tot nu toe (in 2012), die van de Ringmus (41) is de laagste ooit.

Enkele bosvogels beleven ook mindere tijden, waaronder de Zwarte Specht. De afname met ruim 11% bestendigt de langjarige trend. Opvallend is de daling met dik 10% van de Putter. Komt er een eind aan de sterke toename die we sinds 1990 beleven? De door de vogelziekte Het Geel geplaagde Groenling gaf een bescheiden afname te zien, maar de trend sinds 1990 blijft redelijk positief. De kleine opleving van de Spreeuw in het 'Jaar van' 2015 bleek kortstondig. Een wijziging van de sinds 1990 matig afnemende trend zit er dus nog niet in.

Gelijk: 26 soorten

Enkele soorten van gras- en akkerland kwamen op vergelijkbare aantallen als voorgaand jaar, waaronder Zomertaling, Slobeend, Patrijs, Grutto, Wulp, Tureluur en Veldleeuwerik. Daarmee is het lek voor deze soorten nog niet boven, met gemiddeld een ruime halvering ten opzichte van 1990 en de laagste stand ooit voor Patrijs, Grutto en Wulp.

Opvallende namen in het rijtje zijn die van Halsbandparkiet en Krakeend. Of de groei er bij deze soorten voor even of voor goed uit is, zullen de komende jaren uitwijzen.

2017: het elfde jaar MUS

Ringmus had de laagste stand sinds 1990. Twisk NH, 10 april 2017. Foto: George en Jopie Koeleman

Toename: 56 soorten

Ruim de helft van de toegenomen soorten vertoont al sinds 1990 een positieve trend. Het gaat vooral om soorten van water en moeras als Grauwe Gans, Kuifeend, Blauwborst, Snor en Rietzanger, naast bosvogels als Gekraagde Roodstaart, Goudhaan, Boomklever, Boomkruiper en Appelvink.

Zo'n 25 soorten die het in 2016 goed deden, vertonen sinds 1990 een dalende trend, waaronder Torenvalk, Boomvalk, Waterhoen, Houtduif, Fitis en Kuifmees. Waren de hogere aantallen in 2016 een incident of het begin van een betere periode?

Hoogste of laagste index: 19 versus 7

Tot slot nog een illustratie van het goede broedseizoen 2016: liefst 19 soorten bereikten de hoogste indexwaarde sinds 1990, terwijl het 7 soorten slechter dan ooit sinds 1990 verging (tabel 1). De goede verstaander ziet ook in deze lijstjes weer veel moeras- en bosvogels aan de positieve kant, en akker- en weidevogels aan de negatieve kant van het spectrum.

Tabel 1. Soorten met de hoogste indexwaarde sinds 1990 en de laagste.

Hoogste index	Laagste index
Nijlgans	Zomertortel
Roodborsttapuit	Scholekster
Krakeend	Ringmus
Blauwborst	Kievit
Boomleeuwerik	Fazant
Rietzanger	Wilde Eend
Boomklever	Turkse Tortel
Appelvink	
Buizerd	
Zanglijster	
Goudvink	
Waterral	
Vuurgoudhaan	
Boomkruiper	
Roodborst	
Gekraagde Roodstaart	
Merel	
Snor	
Houtsnip	

HVP met Scholeksters. Den Oever, januari 2013. Foto: Hans Schekkerman

> sovon.nl/BMP

● Jan-Willem Vergeer (Sovon) & Tom van der Meij (CBS)

Het Meetnet Urbane Soorten (MUS), gestart in 2007, beleefde afgelopen voorjaar zijn elfde seizoen. Het brengt de aantalsontwikkeling en verspreiding van broedvogels in bebouwde gebieden in beeld. De opzet is eenvoudig, met een telling van vijf minuten op vaste punten, en het project is ook geschikt voor minder ervaren waarnemers.

Eind juli hadden veel tellers de resultaten al ingevoerd of doorgestuurd via Avimap. Het ging bij de eerste, tweede en derde telronde om 640, 581 en 527 postcodegebieden. Dat is iets meer dan in voorgaande jaren.

Ruim 380.000 vogels

In de drie telperiodes zijn 169 soorten en ruim 380.000 vogels doorgegeven. De top vijf bestaat uit Kauw (46.750), Merel (35.240), Houtduif (30.950), Gierzwaluw (26.450) en Huismus (19.900). Daarna komen Spreeuw, Koolmees, Zwarte Kraai, Ekster en Turkse Tortel. Facultatief worden ook zoogdieren doorgegeven met kat (1520), konijn (1140) en haas (285) als talrijkste.

Hieronder worden enkele soorten vergeleken met vorig jaar. Dit is gebaseerd op het gemiddelde aantal per postcodegebied, zonder correctie voor ontbrekende tellingen of eventuele fouten. Het gaat dus alleen om een impressie; later in het jaar worden de trends berekend.

Watervogels

Er zijn meer Blauwe Reigers geteld dan vorig jaar. Dit is in contrast met het landelijke beeld, waarbij het herstel stopt ondanks recente zachte winters. Doen de 'stadse' reigers het beter dan die in het buitengebied? Het aantal Grauwe Ganzen begint na een stormachtige groei te stabiliseren. Wilde Eend (stabiel) en Soepeend (lichte toename) zijn weinig veranderd. Dat Visdieven steeds vaker op platte daken broeden, zien we ook in MUS terug.

Kraaien

In urbaan gebied hebben we tegenwoordig te maken met vijf soorten kraaien. Een situatie die een halve eeuw geleden ondenkbaar was, toen verschillende kraaiachtigen nog zwaar bejaagd werden. De meest algemene, de Kauw, neemt iets toe. Zwarte Kraai, Roek, Ekster en Gaai zijn in vergelijkbare aantallen gezien als vorig jaar. In het laatste broedvogelrapport zijn Ekster en Zwarte Kraai uitgebreid besproken, waarbij is ingegaan op een aantal vooroordelen.

Vinken

De Vink nam in de voorgaande tien jaren wat af maar veerde nu wat op, wellicht profiterend

Putter, Lopik, 4 april 2015.
Foto: Arjan Boele

van een goede beukenmast in de afgelopen winter. Putters nemen in het oosten van het land nog toe, maar zijn in het westen stabiel. De afname van de Kneu in bebouwd gebied is nog niet gestopt. Een opvallende en alarmerende afname bij de Groenling sinds vorig jaar staat mogelijk in verband met de parasitaire ziekte Het Geel.

Huizenbroeders

Na jarenlange afname is het hoopvol dat Spreeuwen dit jaar in gemiddeld iets hogere aantallen zijn geteld. Het omgekeerde is het geval bij de Huismus: jarenlang stabiel, maar dit jaar wat minder. De derde telling binnen het seizoen is met name van belang voor de Gierzwaluw. De getelde aantallen wijken weinig af van vorig jaar. Huiszwaluwen zijn iets meer waargenomen, maar de steekproef is klein. De kolonietellingen geven een beter beeld.

Meedoen?

De zeker 850 deelnemers worden bedankt voor hun inzet en enthousiasme. Heb je de aantallen nog niet ingevoerd, doe dat dan binnenkort. Wil je ook meedoen, kijk dan op sovon.nl/mus. Naast uitleg en instructies vind je daar een cursus om je kennis te testen en te vergroten.

> sovon.nl/mus

● Jan Schoppers

Lachstern: het lachen is hem wel vergaan

Eén van onze zeldzaamste sterns is de Lachstern. In Europa broedt deze soort in landen grenzend aan de Middellandse Zee en Zwarte Zee met een kleine, geïsoleerde, populatie in het noorden van Duitsland. De Europese populatie wordt geschat op 16.600-21.200 paren (www.iucnredlist.org). De westelijke broedvogels overwinteren in West-Afrika.

Om het voorkomen van Lachsterns te beschrijven zijn vijf databases gecombineerd: Bijzondere Soorten Project niet-broedvogels (BSP; 1989-2017), Waarneming.nl (1838-2017), Trektellen.nl (1964-2017), Meetnet Watervogels en slaapplaatsen van Sovon (vooral 1972-2017 met enkele oudere waarnemingen) en CDNA (Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna, dutchavifauna.nl, 1982-1992). In totaal werden 6534 waarnemingen verzameld tot en met 30 juni 2017, waaronder ook de eerste vogel voor Nederland: een mannetje, geschoten uit een groepje van drie op 15 augustus 1838 in de Braassemermeer ZH. Hierna wordt een beeld geschetst van het voorkomen, voornamelijk sinds 1989.

Herkomst

De Lachstern is in ons land een voormalige broedvogel. Zekere broedgevallen zijn gemeld langs de kust en in het IJsselmeergebied tussen 1931 (De Beer bij Hoek van Holland; zie prachtige foto in Avifauna van Nederland 2) en 1958 (Harderwijk en Swifterbant). Een verrassende melding in 2005 was die van een paar met nestbouw, voedseloverdracht en nestaflossing in het Balgzand NH. Het broedgeval mislukte waarschijnlijk in de eifase, aangezien er geen frequente prooi-aanvoer naar het nest werd waargenomen.

De enige Lachsterns die ten noordoosten van ons broeden, huizen in Denemarken (laatste, solitaire paar in 2015) en Duitsland, met name uit de Elbembonding in Sleeswijk-Holstein. Hier nestelden zowel in 2016 als 2017 37 paren (B. Hälterlein). De Noordwest-Europese populatie is gedeceerd ten opzichte van een halve eeuw geleden (figuur 1, zie ook Dutch Birding 2014: 147-158).

Frequente ringaflezingen in Noord-Holland in het najaar, ook van familiegroepjes, tonen aan dat wij vogels zien uit de Duitse kolonie (F. Visscher e.a.). Doordat Lachsterns in het voorjaar nauwelijks blijven hangen, zijn ringaflezingen in deze periode zeldzaam. Een op 5 mei 2017 in Breskens ZI gefotografeerde trekker (zie foto) bleek in 2012 geringd in de Duitse

kolonie en was daar ook in 2014 en 2015 aanwezig (M. Risch, *Artenschutzprojekt Lachseeschwalbe*; via T. Luiten).

Seizoenspatroon

De eerste Lachsterns worden begin april gezien en de laatste in september-oktober (figuur 2). Het aantal pleisteraars is het hoogst in het najaar, het aantal langstrekende vogels is in beide seizoenen vergelijkbaar. In het voorjaar is gemiddeld 10% gepasseerd op 23 april, 50% (mediaan) op 7 mei en 90% op 2 juni (40 dagen). In het najaar zijn deze data 24 juli, 7 augustus en 21 augustus (29 dagen). De mediane datum varieert tussen de jaren, maar is zowel in het voorjaar als het najaar met zo'n zes dagen vervroegd sinds 1989.

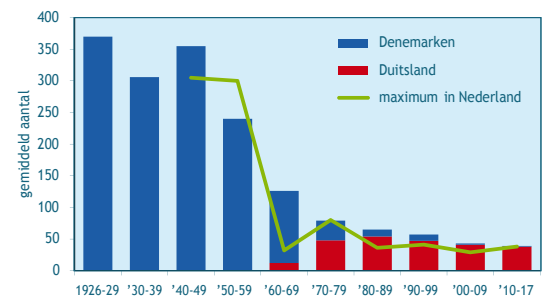
Verspreiding

Lachsterns worden in het hele land gezien maar zijn zeldzaam in Limburg (meldingen in 4 van de 57 seizoenen in 1989-2017), Noord-Brabant (4), Drenthe (5), Overijssel (8), Utrecht (9) en Gelderland (11). In de kustprovincies worden ze vrijwel ieder voor- of najaar gezien: Zeeland (41), Friesland (46), Groningen (49) en Noord-Holland (56). Flevoland (24) neemt een tussenpositie in.

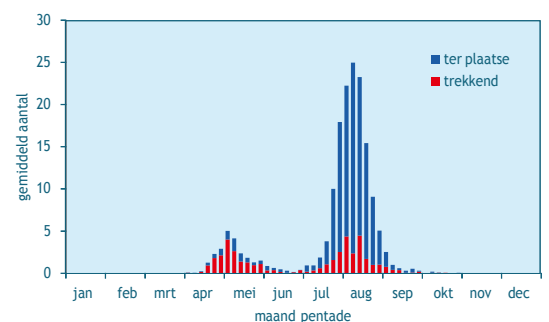
In het voorjaar worden de meeste vogels gezien op regelmatig bezette trektelposten aan de kust, zoals Breskens ZI, Scheveningen ZH, Huisduinen NH, Noordkaap Gr en Eemshaven Gr (figuur 3). Waarnemingen in het binnenland suggereren dat een klein deel van de vogels een kortere route neemt, bijvoorbeeld vanaf Breskens rechtstreeks naar het IJsselmeergebied, gezien waarnemingen rondom het IJmeer en op telpost Kamperhoek (8 waarnemingen in voorjaar 2004-17). De meeste van de zeldzame waarnemingen nog dieper in het binnenland waren langs een rivier.

In het voorjaar is een dag met meer dan een viertal Lachsterns heel bijzonder. Telpost Breskens heeft vier dagen met 5-6 langstrekende Lachsterns (tussen 29 april en 10 mei) en ook telposten Huisduinen (5 ex. op 9 mei 2001) en Rottumeroog (8 in een groep op 11 mei 2017) hebben fraaie dagrecords.

Lachstern met kleurringen uit Duitsland, Breskens ZI, 5 mei 2017.
Foto: Thomas Luiten

Figuur 1. Lachstern. Ontwikkeling van de Noordwest Europese populatie (broedparen) en maximum aantal exemplaren in Nederland op de slaapplaatsen. Aangevuld naar Vlek (2002, *Limosa* 75: 147-158).

Figuur 2. Lachstern. Seizoenspatroon in 1989-2017 (gemiddeld aantal per vijfdaagse periode).

Slaapplaatsen

In het voorjaar trekken de sterns snel door op weg naar het broedgebied, maar na het broedseizoen blijven tientallen langere tijd pleisteren en gebruiken ook gezamenlijke slaapplaatsen. Met de afname van de Noordwest-Europese populatie verminderden ook de aantallen in Nederland (figuur 1). Midden twintigste eeuw ging het nog om honderden op de slaapplaatsen op Balgzand (max. 400 in 1937-50) en de

Friese IJsselmeerkust (300 in augustus 1947), maar vanaf ongeveer 1980 hooguit enkele tientallen.

In de BSP-tijd (vanaf 1989) was Balgzand lange tijd de enige bekende slaapplaats voor pleisteraars uit de Kop van Noord-Holland. In deze tijd sliepen er maximaal 41 (20 augustus 1992) en, recenter, 33 (17 augustus 2013). In 1995-99 was Balgzand uit de gratie en sliepen de sterns op een geïnundeerd bollenveld ten noordwesten van Schagen. Op 29 juli 2016 werd ook in de Dollard een slaapplaats ontdekt van minimaal 32 vogels. Hier overnachten o.a. de vogels die overdag verblijven rond Nieuwe Pekela in het zuidoosten van Groningen, waar ze rusten in de zandgaten en foerageren op akkers (figuur 3). Het is onzeker hoe lang de slaapplaats in de Dollard al bestond, maar bij Nieuwe Pekela werden al vanaf 2011 en 2012 Lachsterns gezien (max. 4 resp. 14 vogels). Afgaande op simultaantellingen op beide slaapplaatsen trekt minimaal 30% van de Duitse Lachsterns in het najaar door Nederland (Sovon-Nieuws 2016-4).

Toekomst

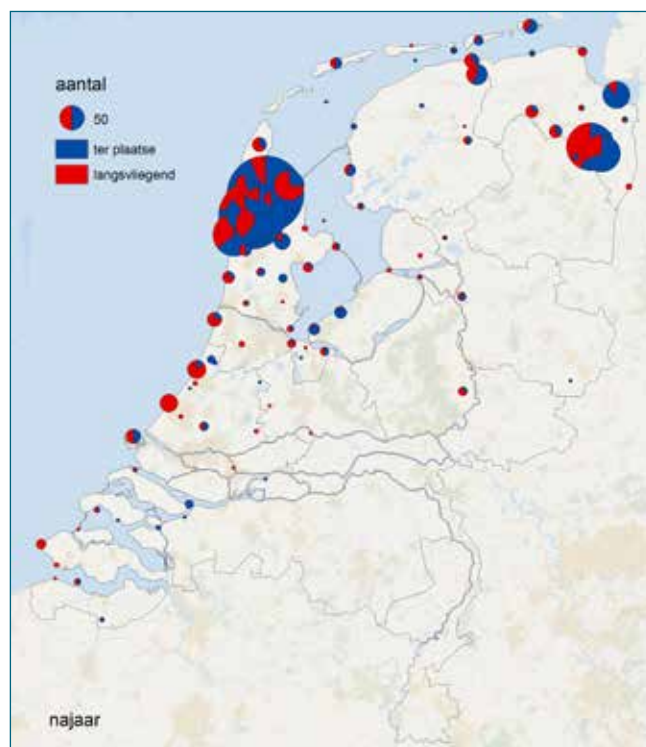
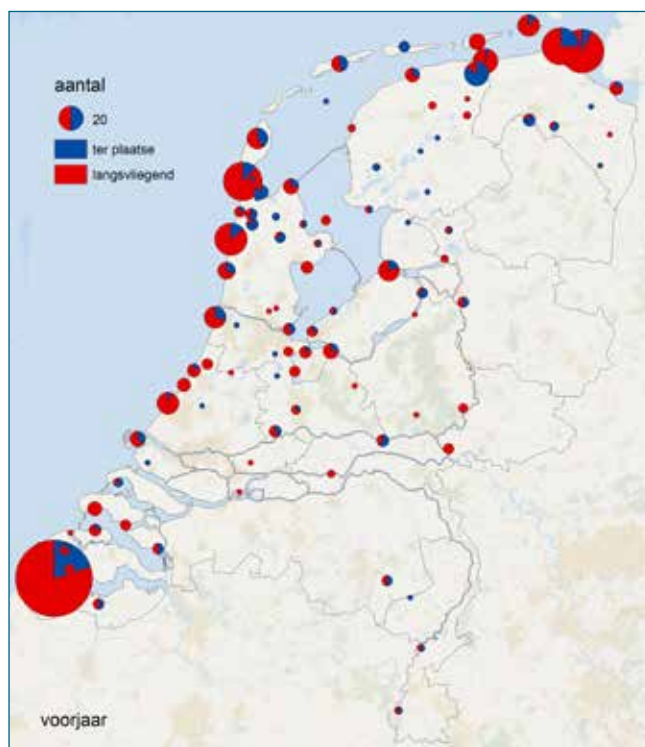
Hoeveel Lachsterns we de komende jaren zien, hangt helemaal af van de ontwikkeling in de Duitse kolonie. In de eerste tien jaren van de eenentwintigste eeuw kwamen er nauwelijks jongen groot. Door beschermingsmaatregelen (o.a. afrasteren van de kolonie) sinds 2010 bedraagt het aantal uitgevlogen jongen nu gemiddeld 0,6 per paar. Daarmee kan de populatie in stand blijven, maar het blijft natuurlijk een preciaire situatie. In 2017 werden op 6 juli weer 21 jongen gekleurringd. Een aantal daarvan zal tijdens de najaarstrek ons land ongetwijfeld hebben aangedaan.

Dankwoord

Met dank aan alle waarnemers voor hun meldingen en de regionale contactpersonen (BSP) en admins (Waarneming.nl) voor het controleren van de gegevens. Informatie over geringde vogels kwam mede via Fred Visscher en Thomas Luiten.

> **Meer informatie:**
zie (de linkjes op)
sovon.nl/lachstern

● **Arjan Boele & Erik van Winden**

Figuur 3. Lachstern. Verspreiding in 1989-2017 (voorjaar), resp. 1989-2016 (najaar, vanaf 1 juli), met onderscheid tussen trekkers en pleisteraars. Weergegeven is de som van geclusterde waarnemingen, let op het verschil in stipgrootte (legenda).

Zo herken je: lastige eendenvrouwtjes

Is het nu een Wilde Eend, Krakeend, Slobeend of Pijlstaart? Tijdens een watervogeltelling is het soms lastig om de goede soort in te vullen. Zeker op enige afstand lijken vrouwtjes van de bruine, middelgrote eenden (*Anas*-familie) veel op elkaar. Daar komt nog bij dat jonge mannetjes tijdens hun eerste winter hun juveniele kleed langzaam ruïen naar het adulte kleed. Aan het begin van het watervogeltelseizoen lijken jonge mannetjes en (jonge) vrouwtjes van de vier soorten meestal nog erg op elkaar. We kunnen dan beter spreken van het 'vrouwkleed'. In dit artikel bespreken we de belangrijkste verschillen tussen de vrouwkleden van Wilde Eend, Krakeend, Pijlstaart en Slobeend. Onontbeerlijke kennis voor de tellers die eenden te zien krijgen.

Herkenning algemeen

- De belangrijkste kenmerken om op te focussen zijn: snavelvorm, snavelkleur en kleuren in de bovenvleugel, waaronder de zogenaamde spiegel (kleur in armpennen).
- In vlucht: kleurverdeling in de bovenvleugel.
- Formaat van groot naar klein: Pijlstaart, Wilde Eend, Slobeend, Krakeend.

Hoe worden ze geteld?

Overwinterende eenden worden tussen september en april gevolgd via het watervogelproject. Dat levert waardevolle informatie op over hun verspreiding en aantalsontwikkelingen. Als teller kun je een waterrijk gebied onder je hoede nemen en elke maand tellen.

> sovon.nl/watervogels

● *Albert de Jong*

Vrouwkleed Krakeend

- Snavelvorm: iets kleiner dan Wilde Eend.
- Snavelkleur: duidelijk tweekleurig, met scherp afgescheiden zwarte baan boven oranje.
- Kleur spiegel: in zit als een wit vlakje zichtbaar (niet altijd!) boven de flank.
- In vlucht: opvallend witte rechthoek onderaan bovenvleugel (in armpennen), lichte buik.
- Juveniele mannetjes vanaf november met steeds meer egaalgrijze veren en donker wordende snavel.

Krakeend.
Foto: Markus Varesvuo

Wilde Eend.
Foto: Markus Varesvuo

Vrouwkleed Wilde Eend

- Snavelvorm: op het oog vaak ietsje langer dan de kop, maar nooit zo lang als Slobeend.
- Snavelkleur: oranje met een variabele hoeveelheid zwart op bovensnavel, meestal ronde vlek.
- Kleur spiegel: paarsblauw, met witte randen. In zit niet altijd zichtbaar.
- In vlucht: paarsblauwe baan (armpennen) met witte randen op bovenzijde van de vleugel.
- Juveniele mannetjes vanaf september met groener wordende kop, bruine borst en olijfgroene snavel.

Wilde Eend.

Slobeend.

Tekeningen:
Elwin van der Kolk

Krakeend.

Slobeend.

Foto: Daniele Occhiato

Vrouwkleed Slobeend

- Snavelvorm: lang, met duidelijk verbreed uiteinde van bovensnavel, buigend over ondersnavel.
- Snavelkleur: oranje, met variabele hoeveelheid vaagbegrensd grijs op bovensnavel.
- Kleur spiegel: donkergroen, begrensd met witte rand.
- In vlucht: bovenzijde voorvleugel is blauwgrijs.
- Juvenile mannetjes vanaf oktober met donker wordende kop en snavel en lichter wordende iris.

Pijlstaart.

Foto: Glenn Bartley

Vrouwkleed Pijlstaart

- Snavelvorm: slank
- Snavelkleur: blauwgrijs, met variabele hoeveelheid zwart langs de randen.
 - Kleur spiegel: donkergrijs met witte randen, nauwelijks verschillend van rest van vleugel.
 - In vlucht: weinig kleurcontrast in overwegend grijze vleugel.
- Juvenile mannetjes vanaf september met egaalgrijze flankveren en donker wordende kop.

Waarneming	
POINT	559675.358557327
Soort	Slobeend
Aantal	15
Details verbergen -	
Leeftijd	Onbekend
Geslacht	Man

Via de vernieuwde invoer van het watervogelproject zijn de aantallen mannetjes en vrouwtjes apart in te voeren.

Mannetjes en vrouwtjes

Bij veel eendensoorten zijn er meer mannetjes dan vrouwtjes. In de afgelopen winters vroegen we samen met waarneming.nl aan waarnemers om de verhouding man/vrouw van Tafeleend en Kuifeend vast te leggen. Van beide soorten werden meer mannetjes geturfd (resp. 71% en 62%). Deze verhoudingen zijn interessant om te volgen, want mogelijk veranderen ze in de loop van de tijd. Online en via de app Avimap kun je bij je watervogeltelling de aantallen mannetjes en vrouwtjes met een aparte stip invoeren.

Verdieping

- *Wildfowl of Europe, Asia and North America*. S. Reeber (2015). Een prima handboek over eenden en ganzen, met veel duidelijke illustraties en foto's van hun kleden. Engelstalig.
- Specialistische kenmerken zijn te vinden in een pdf onder het kopje Resources op de website van de Duck Specialist Group: www.ducksg.org

Vader Willem (Molenend, 1960) en zoon Wender Bil (Drachten, 1995) uit het Friese Lippenhuizen delen hun passie voor vogelonderzoek. Zo ontrafelen ze samen de 'Goede Tijden, Slechte Tijden' van de Boerenzwaluwen in de regio. En bij wijze van stage voor zijn studie Bos- en Natuurbeheer aan de Hogeschool Van Hall Larenstein, stort Wender zich ook nog in het maagdelijke onderzoek naar de broedecologie van de Gele Kwikstaart. 'Bijna alles wat je daar ontdekt is nieuw.'

Vogelonderzoek per papplepel

Is het de Sperwer, hoog in de lucht boven de boerderij van Theunis Algra in het Friese Hemrik, of zijn het vader en zoon Bil, die met een klaptafeltje onder de arm naar de stal lopen? Wie of wat het ook is; de Boerenzwaluwen slaan luidkeels alarm als we eraan komen. Algra denkt het wel te weten: 'As ik nei de stâl rin is der neat oan 'e hân, mar eltse kear as jimme der oan komme dan witte dy sweltsjes gewoan dat der wat barren giet.' Wender beaamt: 'Ik denk inderdaad dat de zwaluwen ons inmiddels wel herkennen. We komen hier nu al voor het achtste broedseizoen in de stal om vogels te ringen en nesten te controleren, dus ze ruiken inmiddels wel onraad.'

In de stal hebben vader en zoon een viertal cameraatjes naast een zwaluwennest tegen het plafond geschroefd. Ernaast hangt een klein zaklampje voor de juiste belichting. 'Rond deze stal vliegen de nodige zwaluwen die we kleurringetjes hebben gegeven', vertelt Wender. 'Daarmee zijn ze individueel herkenbaar gemaakt, maar dat is nog niet zo makkelijk als met, zeg, een Grutto. Om de vogels écht te herkennen hebben we de camerabeelden nodig.' En zo kon het dus gebeuren dat op de computer in huize Bil inmiddels enkele terabytes aan filmbeelden zijn verzameld, met een schat aan informatie over het wel en wee van de zwaluwen.

Honkvaste mannen

Eén van de dingen die het privéonderzoek van vader en zoon aan het licht heeft gebracht is de honkvastheid van de mannen. 'De zwaluwen zijn in principe trouw aan hun partner', vertelt Wender. 'Wanneer ze samen uit Afrika terug zijn gekomen, bezetten ze doorgaans ook samen weer hetzelfde nest als het jaar daarvoor. Zien we alleen het mannetje weer, dan komt die meestal ook in het oude nest terecht. Als alleen het vrouwtje terugkomt van de trek, belandt ze meestal met haar nieuwe man in een ander nest.' De partner- en nestkeuze is voor Wender en Willem het 'laaghangende onderzoeksfruit'. Voor andere ontdekkingen moeten ze veel dieper graven en filmbeelden analyseren. 'Ik wil bijvoorbeeld kijken wat de inbreng is van man en vrouw bij het aanvoeren van voedsel en ook bij de nestbouw. Het is al langer bekend dat vrouwelijke Boerenzwaluwen een voorkeur hebben voor mannen met langere staarten. Maar die langere staarten zijn bewezen onhandig bij de jacht op insecten. Hoe langer de staart, hoe slechter de aerodynamica en hoe minder prooien die mannen pakken. Maar de vrouwen vinden die staarten wél mooier. Ik wil aan de hand van ons beeldmateriaal onderzoeken of die mooie, gewilde mannen ook consequent, tussen en binnen verschillende broedseizoenen, minder energie steken in het voeren van de jongen en misschien zelfs in het bouwen van het nest', aldus Wender.

Baardhaar

Een ander experiment op de wensenlijst van de onderzoekers draait om de lange paarden- en koeienharen die als een soort

baard over de rand van sommige nesten hangt. 'Die lange haren zijn een overduidelijk risico voor de jongen', weet Wender. 'Ik heb al diverse keren jonge zwaluwen in handen gehad die waren gestikt of verstrikt in zo'n lange haar. Tegelijk lijkt er ook een voordeel aan te zitten. Als je ziet hoe mooi en nauwkeurig de zwaluwen hun nesten kleien, dan kan het bijna niet anders of ze brengen die haren bewust in het metselwerk aan. We vragen ons af of het misschien iets te maken kan hebben met het afvoeren van mijten; dat die door de lange haren als het ware over de rand van het nest naar buiten worden geholpen. We denken er dus over om in een volgend broedseizoen een soort trechttertjes onder de nesten aan te brengen, om de uitvallende insecten te vangen. Is er daadwerkelijk een verschil in parasietenbelasting tussen nesten met en nesten zonder een baard?'

Voor Willem is dat de essentie van het onderzoek dat hij nu alweer acht jaar samen met zijn zoon doet. 'Iedere professionele wetenschapper zal dat beamen: met elk antwoord roep je weer nieuwe vragen op. En zo blijf je dus bezig.' Om daar lachend aan toe te voegen: 'Zo is het in ons geval dus een beetje uit de hand gelopen. Mensen vragen zich vaak af waarom we dit doen, al die tijd, en al die inspanning en onderzoeksmaterialen uit eigen middelen. Het is de pure nieuwsgierigheid die ons drijft.'

Willem kan alleen maar constateren dat het zaadje dat hij ooit heeft geplant bij zoon Wender meer dan vruchtbare grond heeft gevonden. 'Het is ooit begonnen op de ringbaan, van ons vogelringstation *Menork* (oud-Friese streeknaam voor de Brandgans, RB). Wender is daar nu ook één van de vaste vrijwilligers. Overigens is het ook met zijn broer Randy goed gegaan. Die heeft rechten gestudeerd, en gaat nu de kant van het milieurecht op', vertelt Willem niet zonder trots.

Maagdelijke Gele Kwikstaarten

Wender zit nu in zijn vierde jaar van de studie Bos- en Natuurbeheer aan de Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp. Zijn goede neus voor veldwerk is daarbij ook al bij anderen opgevallen. Zo wist Raymond Klaassen van de Rijksuniversiteit Groningen en de Werkgroep Grauwe Kiekendief Wender te strikken voor een eerste veldonderzoek naar de voedsel-ecologie van de Gele Kwikstaart.

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buiten maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. Foto's zijn, tenzij anders vermeld, ook van Rob Buiten

'Wender is onwaarschijnlijk goed in het vinden van nesten', aldus Klaassen. 'En dat is precies wat je nodig hebt voor dit soort onderzoek.' En zo kon het dus gebeuren dat Wender voor een soort facultatieve stage enkele maanden door de Groningse akkers is getrokken, op zoek naar nesten van Gele Kwikstaarten.

Wanneer we samen door een graanveld in de buurt van Muntendam lopen is het grote zoekwerk al gedaan. Nu hoeven we alleen nog naar de bamboestokjes te zoeken die Wender naast de gevonden nesten heeft gestoken. Het eerste nest dat hij bezoekt heeft minder jongen dan hij had verwacht.

'Twee dagen terug zaten hier nog vier jongen in, maar die waren nog te klein om te ringen. Nu zijn er nog maar twee.

Ze zijn nog niet groot genoeg om zelfstandig aan de wandel te gaan, dus die twee zullen wel dood zijn.'

Eén van de opmerkelijke ontdekkingen uit het onderzoek aan de Gele Kwikstaarten is de predatie door loopkevers, vertelt Wender. 'Ik heb al diverse nesten gevonden waarbij jongen waren aangevreten door loopkevers. Soms was een halve vleugel of een pootje gewoon afgeknaagd. Die predatie door loopkevers is bij mijn weten nog nergens beschreven. Sowieso is er nog erg weinig bekend over deze soort. Dat maakt het onderzoek extra leuk. Bijna alles wat je ontdekt is nieuw.'

Het onderzoek is opgezet om te ontdekken waarom de Gele Kwikstaart het beter doet dan andere akkervogels, zoals bijvoorbeeld de Veldleeuwerik. 'Waar de Veldleeuwerik bijna overal in een vrije val zit, houdt de Gele Kwikstaart op akkerland nog vrij goed stand. De eerste resultaten van mijn onderzoek wijzen erop dat ze profiteren van de open structuur van bepaalde gewassen. Bij de succesvolle nesten zien we de ouders veel op en neer pendelen naar bijvoorbeeld aardappelvelden, waar ze tussen de planten schijnbaar makkelijk aan prooiën kunnen komen.'

Meer nog dan in het boerenzwaluwenwerk met zijn vader, komen in het maagdelijke onderzoek aan de Gele Kwikstaarten veel nieuwe vragen boven met de eerste antwoorden die Wender nu verzamelt. 'Uiteindelijk hoopt de Werkgroep Grauwe Kiekendief natuurlijk dat ze met dit werk ook een verschil kunnen maken in de bescherming van alle akkervogels waar ze zich voor inzetten. Dat ze van het relatieve succes van de Gele Kwikstaart misschien kunnen leren hoe ze ook andere akkervogels als de Veldleeuwerik een steuntje in de rug kunnen geven. Voor mij persoonlijk is het vooral de nieuwsgierigheid die mij drijft. Wat dat betreft is het wel duidelijk dat ik op de een of andere manier wel betrokken zal blijven bij het vogelonderzoek. Als het straks niet professioneel is, dan in ieder geval wel in mijn vrije tijd.'

Landelijke Dag, 2 december 2017 in Ede

Het programma van de Landelijke Dag staat alweer in de steigers! Een dag vol lezingen met topsprekers uit de wereld van vogelonderzoek en meer dan 80 stands met boeken, optiek, reizen en vogelorganisaties uit heel Nederland. Ben je er ook (weer) bij?

2 december!

De Landelijke Dag vindt dit jaar bij hoge uitzondering in december plaats in plaats van eind november. De reden hiervoor is de integrale waddentelling die vanwege het getij nu eenmaal niet te verplaatsen is. En we kunnen natuurlijk niet een dag speciaal voor vrijwilligers organiseren terwijl jullie net met een belangrijke telling bezig zijn.

Locatie

We heten je graag welkom in het congrescentrum De Reehorst, in Ede. Deze locatie ligt op 5 minuten loopafstand van het treinstation Ede-Wageningen. We hopen dan ook dat zoveel mogelijk mensen met de trein komen. Kom je toch met de auto, dan kun je deze kwijt op het parkeerterrein van de Reehorst zelf (600 plekken). Ervaring leert dat deze parkeerplaats snel vol zit. In dat geval is het ook nog mogelijk om te parkeren bij het station. De Reehorst heeft een restaurant waar je gedurende de dag, en na afloop nog een hapje kunt eten. Meer informatie en bereikbaarheid via www.reehorst.nl

Lezingen

Er zijn in totaal vijf zalen met lezingen. Drie worden gevuld door Sovon. De andere twee zijn in handen van de NOU en de Jaarrond Tuintelling. Daarnaast is er nog een zesde zaaltje met workshops.

Op basis van de bezoekersevaluatie hebben we het tijdschema iets aangepast. Hierdoor voorkomen we dat alle bezoekers op hetzelfde moment uit de zalen stromen. Dit betekent echter ook dat je als bezoeker extra op aanvangstijden moet letten. Je krijgt op de dag zelf een programmaboekje, maar we raden iedereen aan om vooraf al het programma op de website te bekijken.

Kijk op
sovon.nl/ld
voor het
volledige
programma

Datum:
2 december
Locatie:
De Reehorst, Ede
Entree:
10 euro, leden en
waarnemers
5 euro

Aanmelden
Op de pagina sovon.nl/ld staat een knop 'aanmelden'. Via deze knop kun je toegangskaarten bestellen voor de Landelijke Dag. Let op, leden en vrijwilligers kunnen kiezen voor een ticket met aangepast tarief!

Voordeel voor voorinschrijvers
Meld je vooraf aan voor de Landelijke Dag. Je hoeft dan niet op de dag zelf in de rij te staan om te betalen en je kan van tevoren je voorkeur voor lezingen doorgeven. Ook krijg je een gratis lot voor de Landelijke Dag Loterij.

Uitgelicht

Vogels ringen voor vroege vogels

Speciaal voor de jeugd ringt Frank Majoor vogels bij De Reehorst. Hij begint extra vroeg. Nog voor de deuren van De Reehorst opengaan, kun je mee het bos in. Er kan maar een beperkt aantal mensen mee, dus aanmelden is verplicht en kan via sovon.nl/ld/vroegevogelsringen

Jeugdprogramma

Er is een apart programma voor jonge vogelaars (in spe), van 8 tot en met 14 jaar. Voor de lunch vragen we 5 euro, verder is de dag gratis. Meer informatie en aanmelden (voor 14 november) via sovon.nl/jeugdprogramma

Workshop Avimap

Na het succes van vorig jaar zijn er op de Landelijke Dag enkele workshops voor een beperkt aantal mensen. Een van de workshops gaat over het gebruik van Avimap. Aanmelden vooraf noodzakelijk via sovon.nl/ld/workshops

Vogelquiz

De Mystery Bird Quiz is er weer: herken jij de vogels? En er komen nog andere aspecten van het vogels kijken aan bod... geen standaard Mystery Bird Quiz dus.

Hoofdsponsor

Meopta is de trouwe hoofdsponsor van de Landelijke Dag. Uiteraard zetten ze weer een leuke actie op speciaal voor bezoekers van de Landelijke Dag. Hou de website sovon.nl/ld in de gaten!

Ruim 40 lezingen in vijf zalen, 80 stands en natuurlijk een dag vol ontmoetingen. Ook voor de jeugd is er weer een boeiend programma. Foto: Harvey van Diek

Er is ook weer een loterij op de Landelijke Dag met prachtige prijzen! Door mee te doen, helpt u mee aan de nieuwe Vogelatlas, want daar gaat de opbrengst naar toe. Foto: Harvey van Diek

Lezingen die je zeker niet wilt missen

Vogelbalans 2017 - Rode Lijst

Op de Landelijke Dag maken we de balans op van bedreigde vogelsoorten en presenteren we de nieuwe Rode Lijst van broedvogels.

Aftrap Jaar van de ...

In 2018 zetten we samen met Vogelbescherming de Huiszwaluw centraal. We trappen het Jaar van de Huiszwaluw met twee verschillende lezingen af: Hoe kun je meedoen aan het extra onderzoek naar deze soort? En wat weet Theunis Piersma allemaal over de kolonie aan zijn huis?

Bedreigingen van de Ortolaan

Frédéric Jiguet is een bekende Franse vogelonderzoeker en verbonden aan het Natuurhistorisch Museum in Parijs. Hij vertelt over de trekwegen en bedreigingen van de Ortolaan.

Zwarte Specht

Er is dit jaar veel onderzoek gedaan naar de Zwarte Specht. Verschillende sprekers doen in korte tijd hun onderzoek uit de doeken in een speciaal blok met flitspresentaties.

Tellen voor bescherming

Vogelbescherming laat in twee lezingen het belang van tellen zien voor de bescherming van vogels.

NOU: Jong geleerd, oud gedaan

De Nederlandse Ornithologische Unie presenteert in de Bachzaal een aantal boeiende lezingen rondom het thema 'jong geleerd, oud gedaan'.

Jaarrond Tuintelling: meer dan vogels

In de Kernhemzaal presenteert de Jaarrond Tuintelling verhalen en resultaten van tellingen van verschillende soortgroepen.

Ortolaan. Foto: Martin van der Schalk

Torenvalkvrouw (l) en -man.
Foto: Edwin Winkel

De Vogelatlas: evaluatie veldwerk en wanneer komt het boek

Een landelijk atlasproject is een titanenwerk waar we met elkaar veel tijd in steken. Daarom is het goed om te evalueren wat er goed liep en wat voor verbetering vatbaar is. Dat gebeurde eind 2016 voor de veldwerkfase. Verder zijn er belangrijke stappen gezet op weg naar 'het boek'. Tijd voor een terugblik en een update.

Evaluatie veldwerkfase

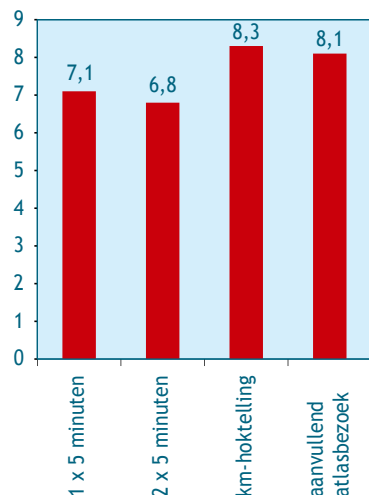
Het veldwerk vond plaats van december 2012 tot en met broedseizoen 2016 (voor 'bezemblokken'). Ruim een kwart van de atlasstellers nam vorig jaar de moeite de digitale enquête in te vullen. Alle respondenten veel dank! De veldwerkfase is ook geëvalueerd met de Atlas Districts Coördinatoren (ADC's) en betrokken Sovon-medewerkers. Het verslag is in de afgelopen maanden besproken met het Dagelijks Bestuur en de Ledenraad. Hieronder een beknopte samenvatting.

Vorbereiding 2012

Deze periode was te krap: er was alleen tijd voor het ontwikkelen van de handleiding, telformulieren en de website. Bij een volgend atlasproject moet ruimer voorbereidingstijd worden genomen, onder andere voor meer communicatie met tellers/werkgroepen en het geven van cursussen.

Telmethoediek

De telmethode week maar op één punt af van de vorige atlas: de optionele herhaalde punttelling. In de opmerkingenvelden over de methode stonden waardevolle opmerkingen van tellers, die vaak terug te voeren waren op hun persoonlijke ervaringen en verwachtingen. Een atlasmethode is echter

Figuur 1: Hoe leuk vond je de verschillende atlasstellingen (rapportcijfer).

altijd een compromis tussen haalbaarheid en gewenste detaillering. Over het algemeen konden de meeste tellers zich goed in de telmethode vinden en vonden ze het tellen leuk (figuur 1)! Citaat: 'een km-hoktelling is net een mini-Big Day'. Neemt niet weg dat een punttelling op een winters bedrijventerrein 'doorbijten' blijft.

Sovon prijst zich nog altijd gelukkig met de acht verplichte km-hokken, die tijdens het vorige atlasproject zijn geïntroduceerd. Dit 'gouden grid' is de garantie dat, landelijk gezien, alle leefgebieden in representatieve mate worden onderzocht.

Middelen

De volgende keer een App om in het veld tellingen in te voeren; dat is de duidelijke wens van veel tellers. De invoer van tellingen op de atlassite leverde overigens weinig problemen op, al kon het op punten nog gebruiksvriendelijker. Tellers waardeerden de mogelijkheid om vanuit Obsmap aanvullende atlasbezoeken te uploaden, evenals de afspraak met Waarneming.nl voor de dagelijkse doorgifte van meldingen van derden.

Aantalschattingen

Ofschoon de manier van het maken van schattingen nauwelijks verschilde van de vorige atlas (broedvogelatlas uit 2002), vonden veel tellers dit een tijdrovende computerklus. Er waren deze keer ook veel meer bronnen beschikbaar. Een belangrijke aanbeveling is om de administratieve last van het schatten terug te brengen (deels te automatiseren) of het schatten door de teller zelf facultatief te stellen. Goede schattingen blijven een belangrijke bouwsteen voor een atlas.

Begeleiding en communicatie

Ruim 90% van de tellers is (zeer) tevreden over de landelijke begeleiding en communicatie. De regionale begeleiding en communicatie door ADC's wordt verschillend gewaardeerd. Het is goed om je te blijven realiseren dat deze vrijwilligers enorm veel werk hebben verzet.

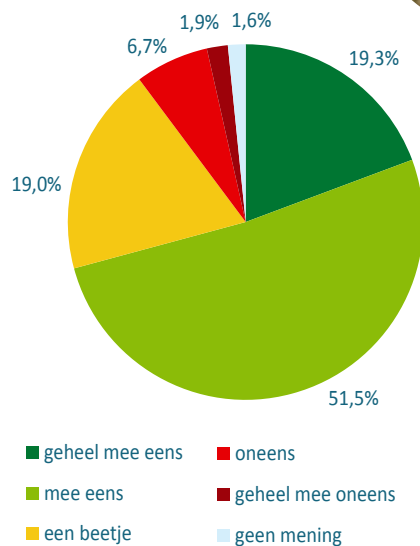
Totale tijdsbesteding

Een atlasproject vraagt het nodige van een teller. Deze keer extra omdat het project

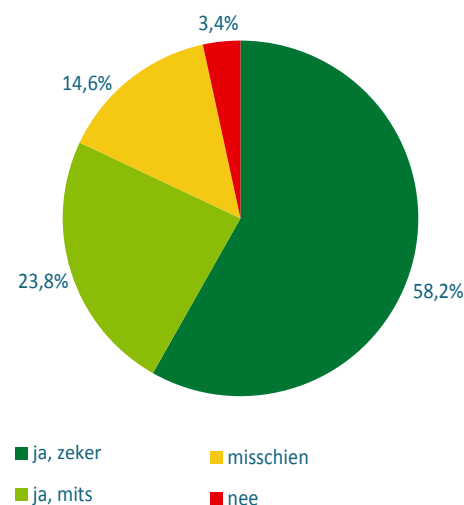

Atlassteller Harm Meek in actie.

Foto's: Peter Eekelder

Figuur 2: Stelling: de totale tijdsbesteding per atlasblok was goed te doen.

Figuur 3: Zou je weer meedoen aan een volgend atlasproject?

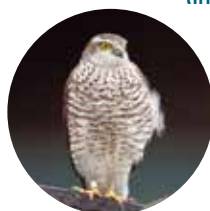
Welke
soort
steun jij?

Vogels zoeken supporters

Wij zetten de eindsprint in. Doe je mee?

Terwijl soorttekstschrijvers, eindredacteuren en kaarten-makers zitten te zwoegen op de samenstelling van de Vogelatlas, zetten we ook de eindsprint wat betreft de soortssponsoring.

Je kunt alle soorten sponsoren, maar er zijn ook nog prachtige soorten zonder support. Help je mee om vóór 1 januari alle soorten van een supporter te voorzien?

↑ Sperwer

↑ Kramsvogel

Meld je aan via www.sovon.nl/eindsprint of de bijgesloten flyer

↑ Lepelaar

↑ Nonnetje

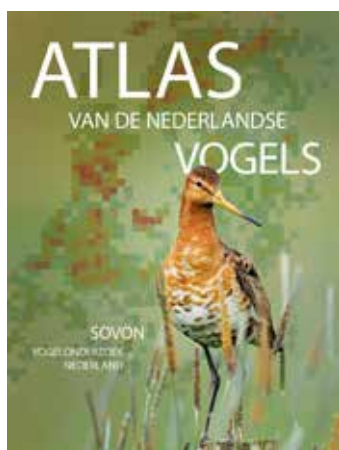
zowel het broed- als winterseizoen betrof. Toch reageerde een flinke meerderheid van de tellers positief op de stelling 'dat het tellen van een atlasblok goed te doen was'.

Conclusie

De bereidheid om mee te doen aan een volgend atlasproject is groot (figuur 3). Dat spreekt boekdelen. Ook tellers die op onderdelen kritiek hadden, besloten hun enquête soms met zinnen als 'een geweldig project om aan mee te hebben gedaan'. Met elkaar hebben de tellers een geweldige prestatie geleverd. Daar mogen ze trots op zijn.

> vogelatlas.nl

● Jouke Altenburg

Fake voorkant van de Vogelatlas van Nederland

Boek in wording

Na een uitgebreide laatste controle van de telgegevens zijn de kaartenmakers aan de slag gegaan. Ook zijn landelijke populatieschattingen gemaakt. Eind 2016 zijn meer dan 100 auteurs benaderd en van materiaal voorzien voor een soortbespreking. Vele tientallen fotografen hebben hun medewerking toegezegd en alvast juweeltjes ter beschikking gesteld. Het klinkt misschien onwezenlijk voor een boek dat pas over een jaar uitkomt, maar momenteel zorgen zaken als de redactie van conceptteksten, het schrijven van inleidende hoofdstukken en het voorbereiden van de vormgeving voor drukke tijden op kantoor. Daarna krijgt de vormgever een klus op zijn bureau

waarmee hij maandenlang zoet zal zijn. Volgende zomer zal in het teken staan van drukproeven beoordelen.

In het boek zelf kan maar een kleine selectie aan kaarten worden opgenomen. De overige kaarten, indien als voldoende betrouwbaar beoordeeld, zullen via de website beschikbaar komen. Het boek wordt uitgegeven door Kosmos en gaat zo'n 600 pagina's tellen. We houden jullie op de hoogte over prijzen en mogelijkheden tot voorintekening. Rampen daargelaten kun je de Vogelatlas aanschaffen op de Landelijke Dag 24 november 2018.

● Jouke Altenburg

Watervogels tellen Hollandser vogels kijken kan haast niet

Dankzij de rijkdom aan water, de gematigde winters en strategische ligging op de Oost-Atlantische trekroute is Nederland hét watervogelland van Europa. Miljoenen water-vogels overwinteren bij ons of trekken hierlangs. Al meer dan 40 jaar wordt hun aantalsontwikkeling en verspreiding gevolgd, want cijfers zijn belangrijk voor bescherming van soorten en gebieden. Van september tot en met april gaan tellers maandelijks naar hun gebied om er alle watervogels of alleen de ganzen en zwanen te tellen. Een ontspannende én zinvolle bezigheid. We zoeken nog nieuwe watervogeltellers!

Coördinator Menno Hornman geeft het goede voorbeeld in de Ooijpolder. Foto: Peter Eekelder

Maarten Hotting telt polder Katwoude

'In november 2009 begonnen mijn vader en ik met ganzen- en zwanentellingen in de Purmer. We werden gevraagd door Roy Slaterus omdat de gebieden vrij waren gekomen. De eerste winters gingen we met z'n tweeën op pad omdat ik nog geen rijbewijs had. Tegenwoordig tellen we elk één polder. Dat is ook wel zo efficiënt. Mijn vader gaat vaak op de fiets en telt polder Purmer. Ik rijd met de auto polder Katwoude rond en heb vanaf de dijk een mooi overzicht. Soms zit er een groepje Kleine Zwanen en het is altijd wel een uitdaging om Kleine Rietganzen tussen de andere ganzen uit te peuteren. De aantallen ganzen wisselen erg per telling en soms komen we wel op 15.000 vogels uit. Ook leuk: we hadden een paar winters achter elkaar bezoek van een Toendrarietgans met een Russische halsband.'

Maarten Hotting.
Foto: Debby Doodeman

Gebieden waar we speciaal tellers zoeken:

Op het kaartje staan alleen gebieden met de hoogste prioriteit. In heel Nederland liggen vacante gebieden waar je aan de slag kunt.

Bekijk alle vacante telgebieden op portal.sovon.nl/portal/vacant

> sovon.nl/watervogels

Watervogelproject, al sinds 1975

Aantal getelde gebieden (2016/2017): **4650**

Aantal actieve waarnemers (2016/2017): **2050**

Snelst toenemende soorten*

1. Zeearend **+23%**
2. Grote Zilverreiger **+16%**
3. Grote Canadese Gans **+8%**

Snelst afnemende soorten *

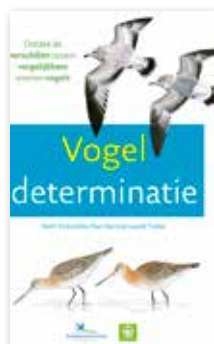
1. Taigarietgans **-27%**
2. Kleine Rietgans **-17%**
3. Dwerggans **-11%**

*gemiddelde jaarlijkse verandering in de afgelopen 10 jaar

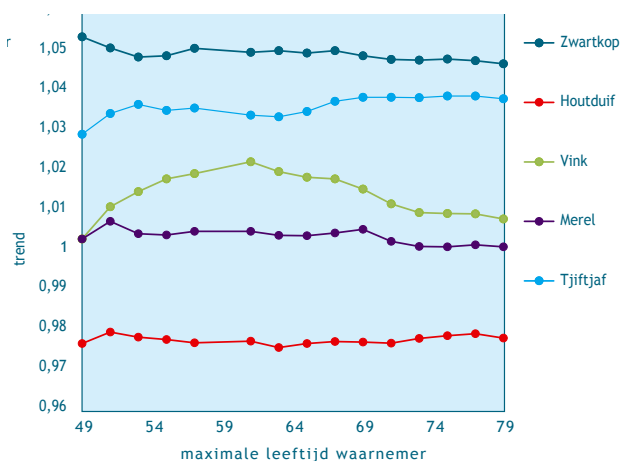
Vogeldeterminatie

In *Vogeldeterminatie* worden 125 soorten die sterk op elkaar lijken overzichtelijk naast elkaar gezet en gedetailleerd beschreven. De vaak kleine verschillen worden zo duidelijk. Met aanvullende informatie kun je een scherper oog ontwikkelen, waardoor je voortaan direct ziet of je met een zilvermeeuw of geelpootmeeuw te maken hebt. Dit is een heruitgave van het begin 2015 opnieuw verschenen boek, maar in een nieuw jasje. Het binnenwerk is vrijwel ongewijzigd. De auteurs zijn Keith Vinicombe, Alan Harris en Laurel Tucker, de vertaling is van Ger Meesters.

Kosmos Uitgevers, 387 pagina's, prijs € 29,99.

Rectificatie artikel gehoorproblemen

In de vorige Sovon-Nieuws (2017, nr. 3, pag. 6-7) stond een artikel over gehoorproblemen bij oudere waarnemers en BMP-trends. Jammer genoeg is tweemaal dezelfde grafiek afgedrukt, waarvoor excuus. Hierbij de juiste versie van de onderste figuur. De correcte versie is ook opgenomen in de pdf van het nummer, te downloaden via sovon.nl/nl/publicaties/sovon-nieuws-20172

Het horen van Houtduiven blijft ook voor de oudere waarnemer een makkie.
Tekening: Elwin van der Kolk

Handboek Vogels van Nederland en België

Het *Handboek Vogels van Nederland en België* behandelt ruim 300 vogelsoorten, alle broedvogels, zomer- en wintergasten en doortrekkers, naast enkele zeldzame, maar regelmatig voorkomende soorten en exoten. Van elke soort wordt beschreven hoe deze te herkennen is en waar hij voorkomt, informatie over aantallen en Rode Lijsten. Nieuw in deze uitgave: nieuwe soorten, alle soorten van België en een complete lijst 'waargenomen soorten sinds 1800'. En dat alles in een frisse nieuwe vormgeving. De auteurs zijn Ger Meesters en Luc Hoogenstein.

KNNV Uitgeverij, 344 pagina's, prijs € 34,95.

De meerkoet

Er zijn nogal wat vogelaars die niet dol zijn op Meerkoeten. Ze zijn talrijk, saai gekleurd en 'agressief'. Tijd om wat vooroordelen bij te stellen met dit lekker lezende boek. Sommige koeten zijn hun hele leven trouw aan de nestplek en hun partner, andere maken als ongebonden avonturiers lange trektochten. Meerkoeten komen voor op de Herengracht in Amsterdam, maar ook in de bergen van Nieuw-Guinea. Ze redden zich overal en bijten fel van zich af. Remco Daalder gaat op expeditie naar het Markermeer, het IJ en de grachtengordel om de geheimen van

deze meest menselijke aller vogels te doorgronden.

De auteur, werkzaam als stadsbioloog bij de gemeente Amsterdam, schreef eerder in deze serie *De gierwaluw* (2014), dat bekroond werd met de Jan Wolkersprijs voor beste natuurboek.

Uitgeverij Atlas Contact, 144 pagina's, verschijnt ook als e-book, prijs € 17,99.

BLUE ELEPHANT
Groepsreizen en reizen op maat

	vertrek
Brazilië	15.10
Bhutan Manas	16.10
India	5.11 en 19.11
Gambia	24.11
Senegal	8.12
Sri Lanka	10.12
Bhutan	5.12
Costa Rica	9.01
Japan Okinawa - Hokkaido	27.01

Fotografiereizen

Japan	20.02 '18
Bhutan	05.05 '18

www.blue-elephant.nl

De ledenraad op excursie.

Foto: Arjo Bunschoeke

Jaarverslag 2016 online

Een recordaantal PTT-routes geteld, het bereiken van 100% teldekking voor de Vogelatlas en de benoeming van Sovon-onderzoeker Ruud Foppen als bijzonder hoogleraar aan de Radboud Universiteit van Nijmegen. Zo maar wat hoogtepunten die plaatsvonden in 2016. Je vindt dit - en nog veel meer - in het Jaarverslag 2016 dat de ledenraad van Sovon in juni heeft vastgesteld.

Ledenraad bijeen

De ledenraad van Sovon komt jaarlijks tweemaal bijeen. De voorjaarsvergadering wordt altijd gecombineerd met een excursie ergens op een mooie plek in het land. Afgelopen juni was dit in de achtertuin van Sovon: de Millingerwaard in de Gelderse Poort (zie foto's). Als hoogste orgaan en belangrijke klankbordgroep droeg de ledenraad punten aan voor de nieuwe Meerjarenvisie 2018-2021: meer aandacht voor het betrekken en opleiden van nieuwe tellers, het doorontwikkelen van Avimap

en het toepassen van nieuwe onderzoekstechnieken in het veld waren enkele van de punten die werden genoemd. Tijdens de halfjaarlijkse vergaderingen is ook altijd tijd en ruimte om de bijzonderheden vanuit de districten te bespreken, een vast en waardevol onderdeel van de bijeenkomsten.

Wil je ook een bijdrage leveren aan ontwikkeling van de vereniging Sovon? Kijk dan eens of de ledenraad iets voor jou is. Op sovon.nl/ledenraad vind je meer informatie over de ledenraad en in welke districten er vacatures zijn.

Of neem voor meer informatie contact op met Carolyn Vermanen: carolyn.vermanen@sovon.nl

Aan de wandel.
Foto: Ben van Os

En ja, er werd ook nog vergaderd.
Foto: Ben van Os

Naast aandacht voor vogelmonitoring en kennisontwikkeling in dit jaarverslag ook informatie over de besteding van giften en donaties. Deze financieringsbron wordt steeds belangrijker voor Sovon en maakt het ons mogelijk extra investeringen doen in het versterken van het waarnemersnetwerk en bijzonder onderzoek, zoals de Vogelatlas.

Zo ontving Sovon in 2016 een legaat van Jacques Schoufour. Deze Rotterdamse havenbaron met een grote liefde voor vogels overleed in 2014. Dankzij het legaat konden we onder andere aanvullend veldwerk uitvoeren voor de Vogelatlas in het zuidwesten van Nederland en een extra impuls geven aan het vrijwilligersnetwerk in Zeeland en Brabant-West via lezingen en cursussen. Ook komt een deel ten goede aan onderzoek naar kustvogels in de Delta. Allemaal extra activiteiten die dankzij het legaat mogelijk zijn.

> Dit jaar is er een online versie en downloadbare versie in PDF gemaakt. Bekijk het allemaal op sovon.nl/jaarverslag2016.

Experience the big adventure with an ease.

ZEISS Victory Pocket

ZEISS Victory Pocket 8x25 and 10x25

The most compact premium binoculars from ZEISS

The new Victory® Pocket promise high performance in all kinds of outdoor applications. Despite their amazingly light-weight construction, their high magnification and FL-lenses with ZEISS T* multi-layer coating help them to deliver brilliant image quality. The asymmetrical folding makes it particularly compact.

www.zeiss.com/sports-optics

**Op 28 maart 2018
vertrekt de laatste
Atlantic Odyssey ooit**

Met eigen Nederlandse reisbegeleider.
Voor meer informatie en reisverslagen van eerdere reizen
zie onze website: <http://www.ineziatours.nl/odyssey>

Mis deze nu al legendarische trip niet!

Vaar aansluitend mee met de
West Africa Pelagic tot
aan Vlissingen en ontvang
€500 korting p.p.

Prijzen vanaf €5.200 afhankelijk
van huttype en gekozen traject

 INEZIA TOURS
vogelreizen, natuurreizen en meer

www.ineziatours.nl
info@ineziatours.nl
0597-431405

aangesloten bij
garantiefonds

Ontdek de natuur met **veldshop.nl**
boeken veldwerkmateriaal optiek

U VINDT ONZE PRODUCTEN
BIJ EXCLUSIEVE SPECIAALZAKEN EN
ONLINE OP WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

EL FAMILIE GRENZELOZE *PERFECTIE*

De beste EL verrekijker aller tijden, die comfort en functionaliteit naar een hoger niveau tilt dankzij het FieldPro-package. De optische perfectie en precisie, excellente ergonomie en het vernieuwde design vervolmaken dit meesterwerk in langeafstandsprecisieoptiek. SWAROVSKI OPTIK – momenten intenser beleven.

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK

Verrekijkers & Telescopen

opticron

NEW
MODEL

Traveller BGA ED

De Traveller BGA ED zet de standaard voor 32mm veldkijkers; Helderder, scherper en net zo licht en klein als een pocketkijker. Deze serie is zowel geschikt voor de liefhebber als de serieuze gebruiker. Prijzen vanaf €399

MM4 GA ED Reisttelescoop

De hoge lichtopbrengst, het mooie contrast en de enorme scherpste van de oude MM serie, worden nogmaals verbeterd in de MM4 GA ED, maar wel in hetzelfde compacte, lichte "neem-maar-mee" formaat. Compatibel met HDF en SDLv2 zoom-oculaires. 30 jaar garantie. Prijzen vanaf €429

NEW
MODEL

Verdere informatie vind je op www.opticron.nl, email sales@opticron.co.uk of neem contact op met je lokale dealer.

Foto Fransen, Amsterdam 020 6650471

Foto Rooijmans, Budel 0495 494890

Ringfoto Focus, Den Haag 070 3638398

Foto Sipkes, Groningen 050 3128684

Foto Rembrandt, Maastricht 043 321 3903

Focus Optiek, Middelburg 0118 625310

Vogelinformatiecentrum,

Texel 0222 316249

Ringfoto Focus, Voorburg 070 3863519

Opticron, Unit 21, Titan Court, Laporte Way, Luton, Beds, LU4 8EF, UK Tel: +44 1582 723559 www.opticron.nl

BirdingBreaks.nl

Vogel- en natuurreizen naar wereldwijde bestemmingen

EEN SELECTIE VAN ONZE REIZEN 2017-2018:

Marokko, Easy Birding

Vogelbeschermingsreis

1895,-

Vertrek 18 okt '17

Argentinië

5095,-

Vertrek 1 nov '17

Namibië

4295,-

Vertrek 1 nov '17

Gambia - Easy Birding

Vogelbeschermingsreis

2250,-

Vertrek 8 nov '17

Cruise Falklands en

South Georgia

9650,-

Vertrek 9 nov '17

Oman

2950,-

Vertrek 16 nov '17

Madagaskar

4395,-

Vertrek 16 nov '17

Florida

2950,-

Vertrek 20 nov '17

India - vogels en tijgers

3295,-

Vertrek 24 nov '17

Sri Lanka

3395,-

Vertrek 3 dec '17

Zuid-Portugal

1350,-

Vertrek 13 dec '17

Cruise Galapagos van

de zuidelijke oceaan

va. 5850,-

Vertrek 21 dec '17

Gambia FOTOREIS

2495,-

Vertrek 8 jan '18

Expeditie Antarctica

va. 6150,-

Vertrek 9 jan '18

Spanje - Kraanvogels

en meer in Extremadura

1350,-

Vertrek 24 jan '18

Costa Rica

3895,-

Vertrek 29 jan '18

Reis in 2017
met ons mee!

90 groepsreizen

20 fotoreizen

56 expeditiecruses

7 weekenden in Nederland

Suriname

4195,-

Vertrek 8 febr '18

Noord-Peru

4695,-

Vertrek 9 febr '18

Ghana

3750,-

Vertrek 22 febr '18

Atlantic Odyssey 2018

va. 5200,-

Vertrek 28 mrt '18

LAATSTE REIS!

China - unieke fotoreis

voor fazanten en meer!

3695,-

Vertrek 30 mrt '18

ggto

www.birdingbreaks.nl

T (020) 779 20 30

E info@birdingbreaks.nl

Meer weten over vogels? Lees Limosa!

Limosa is een full-color vogeltijdschrift boordevol informatie over vogelonderzoek aan in Nederland voorkomende soorten. Voor en door (amateur) ornithologen, uitgegeven door Sovon en NOU.

Verwacht in de komende nummers: voorjaars- en zomerdieet Slechtvalken, Grutto's in de Everdingerwaard, individuele herkenning Pontische Meeuw, nestkastselectie Steenuilen, het verdwijnen van Bonte Kraaien, terreinkeuze pleisterende Watersnippen in graslanden. En weer een dubbeldik themanummer 'Onze trekvogels in de Sahel'!

Sovon-leden ontvangen een **korting** op het abonnement. Vraag een **gratis proefnummer** aan of word meteen Sovon-pluslid: www.sovon.nl/limosa

Redactie: Romke Kleefstra, romke.kleefstra@sovon.nl,
058 - 216 41 66

meopta

MeoPro 8x42 HD

BESTE
KOOP
2015
roots

- 8X32 HD € 499,-
- 10X32 HD € 519,-
- 8X42 HD € 549,-
- 10X42 HD € 579,-
- 8X56 HD € 639,-

Speciale actie voor leden en tellers van **SOVON**:

Koop nu een Meopta verrekijker of telescoop en ontvang 10% korting op uw aankoop. Per verkochte kijker doneert Meopta bovendien 25 euro aan Sovon t.b.v. vogelonderzoek.

Kijk snel op www.sovon.nl/kortingmeopta

Deze actie is een samenwerking van Meopta, Sovon en Het Vogelinformatiecentrum op Texel.

meopta

Hoofdsponsor
Landelijke Dag

Sovon

Alle **Meopta** verrekijkers worden bij Meopta met de hand gebouwd en samengesteld met hoogwaardige componenten. Dit staat garant voor optische perfectie en betrouwbare prestaties in het veld.

In de grote verrekijkertest van Roots kreeg de **MeoPro HD 8x42** het "Beste Koop" predicaat.

EUROPEAN
OPTICS
since
1933

Technolyt®

E info@technolyt.nl • T +31(0)75 647 45 47 • I Technolyt.nl

meopta.com

Duizend *locaties*

De verspreiding van Zwarte Spechten in Nederland beperkt zich tot de grotere bosgebieden op zandgronden. Hun holen, waarin ze zowel nestelen als slapen, hakken ze bij voorkeur uit in beuken. Ook weten we dat ze grote afstanden kunnen afleggen en daardoor lastig te inventariseren zijn. Op welke manier ze verder gebruik maken van onze bossen is echter nagenoeg onbekend.

Om het terreingebruik van Zwarte Spechten in het Drents-Friese Wold te onderzoeken, rustte Willem van Manen in het najaar van 2016 en voorjaar van 2017 drie vogels uit met een gps-datalogger. Dat gebeurde in opdracht van Prolander in het kader van het LIFE+ project 'Life Going up a level'. Een spannende onderneming, want zo'n logger werkt op een mini-zonnepaneel en heeft licht nodig. Dat is er doorgaans weinig in het bos. De logger van één van de vogels, een mannetje, begon goed te werken in maart 2017 en leverde vanaf dat moment zo'n 1000 locaties op. De specht bestreek een oppervlakte van zo'n 500-600 hectare. 'Uitgaande van licht overlappende activiteitsgebieden, past dit goed bij de gevonden dichtheid van Zwarte Spechten in het gebied', stelt Willem.

Al de locaties van de logger werden uitvoerig onderzocht door studenten Jelle Aalders en Guus Jeniskens. Ze kwamen erachter dat de Zwarte Specht in kwestie soms urenlang op één plek rondhing. 'De meeste tijd bracht hij door in stukken met fijnsparren of op open plekken waar enkele jaren daarvoor naaldhout was gekapt. Daar zocht de vogel dan vooral stobben af, op zoek naar larven. Zijn nest bevond zich in een grote, dode fijnspar.'

Op de Landelijke Dag worden enkele korte lezingen over recent Zwarte Spechten-onderzoek gegeven.

> sovon.nl/zwarte-specht

*Zwarte Specht in Hof van Twente Ov, 2 april 2017.
Het leefgebied van de Zwarte Specht
is 5-6 vierkante kilometer groot.
Foto: Han Bouwmeester*

Tekst: Albert de Jong

